

Justis- og
beredskapsdepartementet

www.nfunorge.org
Youngstorget 2B, 0181 Oslo
Postboks 8954, Youngstorget,
0028 Oslo
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org
www.facebook.com/NFU Norge

23.08.2022

Høring om NOU 2022:5 myndighetenes håndtering av koronapandemien del 2

Det vises til Koronakommisjonens utredning i NOU 2022:5, om myndighetenes håndtering av koronapandemien – del 2.

Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) er en menneskerettsorganisasjon, som arbeider for full deltakelse og likeverd, og mot diskriminering. NFU skal ivareta interessen til mennesker med utviklingshemming og deres familier, overfor sentrale, regionale og lokale myndigheter. NFU har ca. 8500 medlemmer.

Opplæring

Det fremkommer under kapittel 10.2 at tiltakene i stor grad har påvirket barn og unge negativt. Det fremkommer blant annet at tiltaksbyrden har vært større enn risikoen for å bli alvorlig syk ved smitte. Under avsnittet om barn og unge i sårbare situasjoner fremkommer det at det finnes lite systematisk informasjon om hvilket opplæringstilbud som ble gitt til de sårbare barna, men at informasjon kan tyde på at tilbudet var svært varierende. Noen skoler har gitt eksplisitt uttrykk for at tilbudet til de sårbare barna var et sosialt tilbud eller et omsorgstilbud, mens det andre steder ble gitt opplæringstilbud digitalt.

Dette samsvarer i stor grad med NFUs oppfatning. Våre medlemmer har gitt tilbakemelding om at deres barn, som ofte har omfattende vedtak om spesialundervisning, fikk komme på skolen, men at det var lav kvalitet på den opplæringen som ble gitt. Det var ofte ufaglærte som hadde ansvaret for opplæringssituasjonen, og det var ofte ikke så stort fokus på faglig utbytte og utvikling.

Elever i videregående opplæring opplevde at skolene hadde en praksis med digital og fysisk undervisning annen hver dag. Dette gjaldt for alle, også for elever som ikke kunne nyttiggjøre seg undervisning digitalt, pga. sin funksjonsevne. Skoletilbudet ble derfor i realiteten redusert med 50 %. Noen fikk beskjed om at de ikke kunne komme på skolen fordi den voksne som hadde ansvaret for barnet ikke var på jobb den dagen. Digital oppfølging kunne ikke kompensere for manglende oppmøte for disse barna.

Helse- og omsorgstjenester

Kapittel 10.5 omtaler de kommunale helse- og omsorgstjenestene under pandemien. Under avsnittet om kommunale tjenester til personer med nedsatt funksjonsevne, fremkommer det at mange har opplevd det vanskelig at tjenester har falt bort, at bruken av digitale verktøy har økt i kommunikasjon med tjenesteytere, og at

smittetiltakene har vært vanskelig å leve med. Kombinasjonen har ført til negative psykiske konsekvenser for mange. Mange har opplevd å miste tjenester over lang tid. Mange opplevde at det medførte dårligere livskvalitet, selv om tjenestene man mistet ikke var for å dekke grunnleggende behov. Særlig negativt opplevdes det for personer som opplevde å bli ilagt besøksforbud i eget hjem.

Dette samsvarer i stor grad med tilbakemeldinger fra NFUs medlemmer. Vår oppfatning er at de fleste fikk dekket grunnleggende behov gjennom hele pandemien. Tjenester som støttekontakt, avlastning, dagtilbud og andre aktiviteter utenfor hjemmet ble i stor grad stanset. Noen medlemmer har fortalt at nedstenging av disse tjenestene virker å være basert på feil tolkning av smittevern rådene, og at personer med bistandsbehov derfor fikk en mer begrenset hverdag enn andre. Informasjon om nedstenging av tjenestene ble gitt på en uformell måte, ofte via telefon eller e-post, og uten noen henvisning til hvilke regler beslutningen bygget på. Resultatet av nedstengningen ble at pårørende ikke fikk avlastning over lange perioder og påtok seg å kompensere for at støttekontakt og dagsenter ikke var tilgjengelig. Mange opplevde det som en svært belastende situasjon.

Noen av våre medlemmer har informert om at deres kommune innførte krav om bruk av uniform ved arbeid i private hjem under pandemien. Kommunens begrunnelse var knyttet til fare for smittespredning via klær. For de som har behov for tjenestene, opplevdes det stigmatiserende og institusjonaliserende. Vi har ikke lyktes i å finne noen anbefalinger fra FHI eller Helsedirektoratet om at kommunalt ansatte som yter tjenester i private hjem bør bruke uniform under pandemien, og stiller spørsmålsteget ved lovligheten av slike beslutninger.

I begge sine rapporter har koronakommisjonen trukket frem at mange kommuner innførte besøksforbud i bofellesskap og omsorgsboliger i begynnelsen av pandemien. Dette er private hjem, og forbudene var ulovlige. Noen kommuner brukte lang tid på å oppheve dette forbudet. Mange av våre medlemmer opplevde dette, og meldte om regler om besøksforbud flere måneder etter at Helsedirektoratet kom med nye presiseringer av hvordan reglene skulle anvendes.

Det fremkommer av utredningen at personer med nedsatt funksjonsevne har opplevd både direkte lovbrudd, og sterkt nedsatt livskvalitet under pandemien på grunn av manglende tjenestetilbud. Våre medlemmer har meldt om at dette i noen tilfeller har ført til økt utagerende atferd, og økt bruk av tvang og makt, i strid med intensjonene i helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9.

Videre oppfølging

Det fremkommer av utredningen at det har forekommet lovbrudd, at elever ikke har fått den opplæringen de har krav på, at mange har fått redusert livskvalitet på grunn av manglende tjenester, og at pårørende har måttet ta ansvar for det som i utgangspunktet er kommunens oppgaver. Likevel fremkommer det ingen informasjon i utredningen om hvordan informasjonen som er beskrevet, skal behandles fremover, for å hindre slike konsekvenser ved en eventuell ny pandemi.

Det bør arbeides systematisk for å innhente opplysninger om hva som foregikk i alle kommuner under pandemien, kartlegge lovbrudd og uheldige konsekvenser, og lage en plan for hvordan en eventuell ny pandemi kan håndteres på en bedre måte.

Den omfattende praksisen med besøksforbud i private hjem i bofellesskap og omsorgsboliger, viser at det er behov for å jobbe med holdningsendringer i kommunene. Det må bli allmenn forståelse blant alle kommuneansatte om at bofellesskap/omsorgsboliger er private hjem, og skal behandles på lik linje med andre private hjem, og ikke som institusjon.

Manglende tilgang til digitale tjenester

Et tema som ikke omtales i utredningen er bruk av digitale tjenester under pandemien, og manglende tilgang for personer som ikke har eller kan få eID på høyeste sikkerhetsnivå.

Pandemien medførte bruk av digitale tjenester på en ny måte. For eksempel ble svar på koronatest publisert på helsenorge.no. Etter hvert kunne man hente ut koronapass på helsenorge.no. For mange personer med utviklingshemming skapte dette problemer, da mange i dag ikke har eller kan få eID på høyeste sikkerhetsnivå. Dermed kunne de ikke logge inn på helsenorge.no å hente den informasjonen de trengte.

I noen tilfeller medførte dette at personer med utviklingshemming ble isolert hjemme i flere dager enn nødvendig, mens de ventet på prøvesvarene fra fastlegen. Flere av våre medlemmer har fortalt at de ikke fikk reist på en planlagt og etterlengtet utenlandstur med familien fordi de ikke fikk tilgang til koronapasset på egenhånd.

Det finnes en fullmaktsløsning, som kan gi pårørende tilgang til informasjon på helsenorge. Vårt inntrykk er imidlertid at dette var ukjent for de fleste av våre medlemmer. Når de fikk informasjon om ordningen, ville det ta noen uker før fullmakten var operativ. For mange ville det da være for sent å få tilgang til nødvendig informasjon.

Det ble også opprettet en telefon hvor ikke-digitale brukere kunne ringe og bestille koronapass på papir. Denne løsningen fungerte ikke for mange av våre medlemmer. Tjenesten krevde at det var personen selv som ringte og bestilte koronapass. Mange personer med utviklingshemming er engstelig for å snakke med ukjente mennesker eller mangler funksjonelt talespråk. Det var derfor behov for bistand til å bestille koronapass, men det ble ikke utstedt koronapass på papir hvis det ikke var personen selv som ringte inn og bestilte.

Manglende tilgang til informasjon og tjenester på grunn av funksjonsevne er diskriminering, jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 6, jf. § 8. Manglende tilgang til informasjon og tjenester til alle bør derfor være en del av det videre oppfølgingsarbeidet av håndteringen av pandemien, og forberedelse til en eventuell ny pandemi.

Med vennlig hilsen

(sign.)
Hedvig Ekberg

(sign.)
Ingvild Østerby